

Dr. VLAD. R. PETKOVIĆ: „LOZA NEMANJIĆA“ U STAROM ŽIVOPISU SRPSKOM

Najdragocenije blago umetničko iz prošlosti srpske krije se u živopisu starih crkava srpskih. Stoji se zadivljen pred zidovima, pokrivenim od dna do vrha freskama, koje su u više zona jedne više drugih poredane. Nije to samo religiozna sadržina ovih fresaka, koja podstiče izvesno pobožno i svečano osećanje, već i čisto umetnička strana njihova osvaja i puni dušu ushićenoga posmatrača. Nu sa naročitim osećanjem stoji se pred likovima osnivača starih crkava srpskih, koji u jednoj reprezentativnoj pozi izlaze pred nas i gledaju nas svojim mirnim očima. To su likovi starih vladara srpskih, krunisanih damâ i prinčevâ, stare vlastele, negdašnjih visokodostojnika crkvenih, kao i običnih ljudi i smirenih monaha.

U nekim starim crkvama srpskim umetnici behu došli na ideju, da naslikaju celo genealoško stablo osnivača dotične crkve. Tako je u Gračanici na Kosovu u jednoj velikoj slici naslikano celo genealoško stablo kralja Milutina. Ono počinje Nemanjom, osnivačem stare srpske države, a završava se Milutinom i njegovom decom Konstantinom i Caricom. U Peći u Patrijaršiji na zapadnom zidu Bogorodičine crkve genealoško stablo završava se kraljem Stefanom Dečanskim i njegovom decom, mladim kraljem Dušanom, Dušmanom, Simeonom i Jelenom. U Dečanima genealoško stablo završava se carem Dušanom i njegovim sinom, mladim kraljem Urošem.

U Dečanima je naslikano dvadeset i dva lica. U tri reda jedan više drugog naslikane su po tri figure, cele, skoro u prirodnoj veličini. Sasvim dole je u sredini Stefan Nemanja (obeležen kao »СТЫ СИМЕОНЪ«) u odelu shimnika, sa širskim velom preko glave. On je ispružio obe ruke i drži lozu, koja se obilno razvježala, puštajući na sve strane izdanke. Levo je sv. Sava (»СТЫ САВА«) u kostimu arhiepiskopa, a desno kralj Stefan Prvovenčani (»Стефанъ прѣвовѣнчани краль«) u vladarskom kostimu. U srednjem redu je u sredini naslikan kralj Milutin (»СТЫ УРОШЪ краль«) sa dugom sedom bradom, levo je kralj Dragutin (»Стѣфанъ«), desno je kralj Uroš I. Храпави (»краль Урошъ а«), oboje sa dugim sedim bradama. U gornjem redu je u sredini car Dušan (»Стѣфанъ црь«), krupan, dobro razvijen, sa kratkom crnom bradom. Desno je kralj Stefan Dečanski (»краль Урошъ г«) sa dugom bradom, a levo mladi kralj Uroš, sin Dušanov, golobrad. Ozgo sleću dva anđela, od kojih jedan podnosi caru carski

plašt, a drugi carsku krunu, dok iz segmenta neba proviruje bista mladoga Hrista (»ic Xco ИѠМАНУИЛЬ«), koji obema rukama daje blagoslov. Između spomenuta tri reda celih figura, kao i između samih ovih figurâ, naslikane su figure samo u poprsju. Tako su između donjeg i srednjeg reda naslikane tri figure. Ona u sredini predstavlja sina Nemanjina Vukana (»ВЛЬКЪ«), levo je sin Vukanov knez Stefan (»СТѢФАНЪ КНѢЗЪ«), a desno je sin Stefana Prvovenčanog arhiepiskop Sava II. (»СТЫ САВА Б«). Između kralja Dragutina i Milutina naslikan je Vladislav (»ВЛАДИСЛВЪ«) sin Dragutinov sa dugom, razdeljenom bradom, a između Milutina i Uroša I. je kralj Radoslav (»РАДОСЛВЪ«) sa kratkom crnom bradom. Sasvim desno do Uroša I je kralj Vladislav sa sedom bradom. Između srednjeg i gornjeg reda naslikani su u pravcu sa leva na desno: Urošic (»УРОШИЦЪ«), sin Dragutina kralja, mladolik i golobrad; Carica, kći kralja Milutina (»ЦРИЦА ДШТИ КРАЛА УРОША«) sa krunom na glavi; Prnjača (»БРЪНЧА«), kći kralja Uroša I, sa krunom na glavi. Između Uroša i cara Dušana naslikan je brat Dušanov Dušman (»ДУШЪМАНЪ«), između Dušana i Stevana Dečanskog naslikani su Teodora (»ТОДОРА«), sestra Dušanova i Simeon (»СИМЕОНЪ«), polubrat Dušanov, a sasvim desno do Stevana Dečanskog naslikana je njegova kći Jelena, supruga hrvatskog magnata Mladena Šubića. Pada u oči, da nigde nije naslikan Konstantin, sin kralja Milutina.

U Patrijaršiji Pećskoj figure, koje su cele, naslikane su u četiri reda jedan više drugog. U svakom redu ima po pet figura. U donjem redu je u sredini Stefan Nemanja, od koga polazi loza, koja se penje na više i pušta vreže na sve strane. Levo su Sv. Sava (»СТЫ САВА ПРЪВЫИ АРЪХИЕПСЪ«) i Anastasija, žena Nemanjina u odelu monahinje (»АНАСТАСИА МОНАХИИ«). Desno su Vukan (»ВЛЬКЪ (СНЪ) НЕМАНИЕ«) i jedna monahinja, čija je signatura skoro sasvim uništena (»С...И МОНАХИИ...«), po svoj prilici kći Nemanjina. U redu više ovoga je u sredini Stefan Prvovenčani (»СТЕФАНЪ ПРЪВОВЪНЧАННИ КРАЛЬ СНЪ НЕМАНИНЪ«). Desno su kralj Radoslav (»РАДОСЛАВЪ КРАЛЬ СНЪ ПРЪВОВЪНЧАННО КРАЛА СТЕФАНА«) i kralj Vladislav (»ВЛАДИСЛАВЪ КРАЛЬ СНЪ ПРЪВОВЪНЧАННО КРАЛА СТЕФАНА«). Levo su sv. Sava II (»САВА АРХИЕПСЪ СНЪПРЪВОВЪНЧАННО КРАЛА СТЕФАНА«) i Stefan sin Vukanov (»СТЕФАНЪ КНЕЗЪ«). U redu ispod gornjega naslikan je u sredini kralj Uroš I (»А ОУРОШЪ КРАЛ СНЪ ПРЪВОВЪНЧАННО КРАЛА СТЕФАНА«). Desno su kralj Dragutin (»СТЕФАНЪ КРАЛЬ СНЪ КРАЛА ОУРОША А«) i Prnjača (»ПРЪНЧА«), kći kralja Uroša I, sa krunom na glavi. Levo su sinovi kralja Dragutina Vladislav (»ВЛАДИСЛАВЪ СНЪ КРАЛА СТЕФАНА«) i Urošic (»ОУРОШИЦЪ СНЪ КРАЛА СТЕФАНА«). U gornjem redu naslikan je u sredini kralj Milutin (»СТИ КРАЛ ОУРОШЪ В«). Desno su sinovi kralja Milutina kralj Stefan Dečanski (»ОУРОШЪ КРАЛ СНЪ КРАЛА ОУРОША В«) i Konstantin (»КОСТАДИНЪ СНЪ КРАЛА ОУРОША В«), a levo su sinovi kralja Dečanskog, Dušan (»СТЕФАНЪ КРАЛЬ СНЪ КРАЛА ОУРОША Г«) i Simeon (»СИМЕОНЪ СНЪ КРАЛА ОУРОША Г«). Između ovog gornjeg reda i onog ispod njega naslikane su u poprsju tri figure: u sredini je sin Dečanskog Dušman (»ДОУШМАН«), levo je Jelena (»ЕЛЕНА«), kći Dečanskog, a desno je Carica (»Ц(АРИ)ЦА«), kći kralja Milutina sa krunom na glavi. Teodora, sestra Dušmanova, ovde nije naslikana.

Loza Nemanjića u Patrijaršiji sadrži, dakle, dvadeset i tri figure.

U Gračanici je u genealoškom stablu kralja Milutina, osnivača ove crkve, naslikano šesnaest figura, poredanih u četiri reda jedan više drugog. Gornji i donji red sadrže po tri figure, a u srednjim redovima ima po šest figurâ. U donjem redu je u sredini naslikan Nemanja, levo je sv. Sava, a desno Vukan («Блькъ»). U redu više ovoga u sredini je kralj Stefan Prvovenčani («Стефанъ Првовѣнчанъи кралъ синъ Нема(нинъ)»), levo su pouzdano kraljevi Radoslav i Vladislav, a desno Sava II i Vukanov sin Stefan («Стефанъ»). U redu ispod gornjeg u sredini je naslikan kralj Uroš I. Desno su naslikani kralj Dragutin, brat kralja Milutina («Стефанъ братъ кралевъ») i Prnjaja, sestra Milutinova («Прнѣчѣ сестра кралева») sa krunom na glavi i sa skiptrom u ruci, a levo su sinovi kralja Dragutina Vladislav i Urošic. U gornjem redu je u sredini kralj Milutin, levo je Konstantin, sin Milutinov («Костадинъ сынъ (кралевъ)»), a desno je Carica, kći Milutinova («Цар)и(ца) дьщити (кралева)») sa krunom na glavi i sa skiptrom u ruci. Pada u oči, da nije naslikan sin Milutinov, Stefan Dečanski.

Danas se mora duboko žaliti, što su slike u Patrijarsiji i u Gračanici skoro sasvim propale. One se još jedva raspoznaju ispod sloja od čađi, koji preti, da ih uništi. Neka bi bar u ovom kratkom pomenu ostala večno živa uspomena na njih!

Résumé. L'arbre généalogique des Nemanides Les églises serbes de Gračanica (1321.), de Patriaršia à Peć (1323.—1337.) et de Dečani (1348.) possèdent des fresques d'une grande importance historique, en particulier un tableau qui illustre l'arbre généalogique des Nemanides. C'est le fondateur de l'ancien état serbe, Stefan Nemanja, qui se présente comme la racine d'une plante rampante à bien de petites branches et de rejetons, portant les noms des membres de la célèbre dynastie des Nemanides. La série des princes et des princesses est terminée à Gračanica par le fils du roi Milutin, Konstantin; à Peć par les fils du roi Stefan Dečanski, Dušan et Simeon; à Dečani, par le fils de l'empereur Dušan, Uroš.